

თანამედროვე ეტაპზე გლობალიზაციის პოზიტიური და ნეგატიური ტენდენციები და მისი გავლენა საქართველოს ეკონომიკის განვითარებაზე

ლალი ხიხაძე

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი,
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

თანამედროვე ეტაპზე გლობალიზაციის მიმდინარე პროცესები, მისი პოზიტიური და ნეგატიური მხარეები სამეცნიერო კვლევის აქტუალური სფეროა, რადგანაც მსოფლიოს ნებისმიერი ქვეყნის ეროვნული ეკონომიკისა და ბიზნესსექტორის განვითარების მომავალი მასთანაა დაკავშირებული. სამეურნეო ცხოვრების ინტერნაციონალიზაცია, ტრანსნაციონალიზაცია, ინტეგრაციული პროცესები, ლიბერალიზაცია გახდა ის მნიშვნელოვანი ფაქტორი, რომელიც განსაზღვრავს გლობალიზაციის თანამედროვე მდგომარეობას. ამასთან, გლობალიზაციის პროცესები უმეტესად წინააღმდეგობრივია და მათ პოზიტიურ შედეგებს უმთავრესად გრძნობს პოსტინდუსტრიული ქვეყნების ჯგუფი. მათზე მოდის ნედლეულის და გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნები უმეტესად გადაქცეულია პროდუქციის გასაღებისა (მომხმარებელ ქვეყნებად) და იაფი შრომითი რესურსების ბაზრებად. მათი დამოკიდებულება განვითარებულ სახელმწიფოებთან აგებული უნდა იყოს მხოლოდ თანასწორუფლებიან და ურთიერთსასარგებლო თანამშრომლობის პრინციპებზე.

გლობალიზაცია მრავალგანზომილებიანია ფენომენია, რადგანაც ის განიხილება, როგორც მსოფლიოს ეკონომიკური, პოლიტიკური, სოციალური და კულტურული ინტეგრაციის პროცესი, მაგრამ ამათგან გამოკვეთილი ადგილი, ეკონომიკურ და კულტურულ გლობალიზაციას უჭირავს, რომელიც ვითარდება ქვეყნებს შორის საქონლის, მომსახურების, კაპიტალის, სამეცნიერო-ტექნიკური ცოდნის, სპეციალისტებისა და კულტურული ფასეულობების გაცვლით.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური და კულტურული გლობალიზაცია; გლობალური ბიზნესი; პოსტინდუსტრიული; გარდამავალი და განვითარებადი ქვეყნები; გლობალიზაციის ნეგატიური და პოზიტიური ტენდენციები; სატრანზიტო დერეფანი; საქართველოს საექსპორტო პოტენციალი; საერთაშორისო ორგანიზაციები.

XXI საუკუნეში კაცობრიობის წინაშე დგას მრავალი პრობლემა და გამოწვევა, მაგრამ განსაკუთრებით საყურადღებოა ეკონომიკური და კულტურული გლობალიზაცია, ეს უკანასკნელი მიზნად ისახავს რელიგიური, ეთნიკური, ეროვნული და კულტურული განსხვავებების წაშლას და ერთსახოვანი გლობალური კულტურის ფორმირებას. გლობალური კულტურა და კოსმოპოლიტური იდეები ყოველთვის შეუთავსებადი და წინააღმდეგობაშია სახელმწიფოს ეროვნულ პოლიტიკასთან, ნებისმიერი ქვეყნის კულტურა გამოირჩევა თვითმყოფადობით, ისტორიული ტრადიციებით, ფასეულობებით, რომლებიც მეტ-ნაკლებად აფერხებენ ე.წ. კულტურული გლობალიზმის მზარდ პროცესს, მაგრამ ხდება პირიქითაც, როდესაც ქვეყნის კულტურა იზღუდება, ასევე იზრდილება და ცვლილება განიცდის გლობალური კულტურაც. მიუხედავად ამგვარი გავლენისა ქვეყნის, ერის კულტურა მაინც ინარჩუნებს საკუთარ ბუნებას, რადგანაც გლობალიზაციის ნეგატიური პროცესებისაგან გარკვეული სახის თავდაცვითი მექანიზმები გააჩნია.

ეკონომიკის გლობალიზაცია კი, პლანეტას აყალიბებს ერთიან ორგანიზმად და ხელს უწყობს მისი ყველაზე დაშორებული რეგიონების დაახლოებას. თავისი არსით ეკონომიკის გლობალიზაცია ინტეგრაციის პროცესის თვისობრივ გაღრმავებას, ფუნქციურ გაძლიერებასა და ტერიტორიული განზომილების შემცირებას ასახავს. ამასთან ერთად გლობალური პროცესების განვითარება მჭიდროდაა დაკავშირებული მსოფლიო ბაზარზე კონკურენციის გაძლიერებასთან, საფინანსო სფეროს გლობალიზაციასთან, საერთაშორისო ბიზნესის ლიბერალიზაციასთან და უნიფიკაციასთან, რაც გამოიხატება ყველა ქვეყნისათვის ჰარმონიზებული, ერთიანი სტანდარტების გამოყენებასა და მაკროეკონომიკური პოლიტიკის ჩამოყალიბებაში. ასევე მასშტაბურად იზრდება ტრანსნაციონალური კომპანიების რაოდენობა (მეთაური კომპანიების რაოდენობა 80 ათას აღწევს, ხოლო მათი სტრუქტურული ქვედანაყოფები 900 ათას აღემატება მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში), რაც მიგვანიშნებს, რომ გლობალიზაციის პროცესებს მიყვავართ ტრანსეროვნულ მსოფლიოსაკენ, ტრანსნაციონალური კორპორაციების განვითარებამ, ინვესტიციების დივერსიფიკაციამ და სამეურნეო წარმოების ინტერნაციონალიზაციამ ურთიერთდაკავშირებული გახდა მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნები, გლობალიზაციის პირობებში მკვეთრად ამაღლდა საერთაშორისო ბიზნესის როლი და მნიშვნელობა, ბიზნესმა არალოკალური, არამედ უნიფიცირებული და გლობალური ხასიათი მიიღო. ინტერნაციონალიზაცია, ტრანსნაციონალიზაცია, ლიბერალიზაცია, და გლობალიზაცია თანამედროვე მსოფლიო ეკონომიკის ფუნდამენტური საფუძველია.

გლობალიზაციის პროცესის სხვადასხვა განზომილებას წარმოადგენს საქონლითა და მომსახურებით თავისუფალი ვაჭრობა, კაპიტალის საერთაშორისო მოძრაობა, სამუშაო ძალის საერთაშორისო გადაადგილება, კომპანიათაშორის ალიანსებისა და ქსელების ფორმირების მზარდი ტენდენციები, ტექნოლოგიების, ინფორმაციის, იდეებისა და ცოდნის თავისუფალი მოძრაობა და ცოდნის საზოგადოების ფორმირება. ეს ნიშნავს, რომ გლობალური ბიზნესის თითოეული ეს ფორმა მოიცავს მთელ მსოფლიოს და მათი ერთობლივი მოქმედება აღრმავებს ქვეყნების ეკონომიკების ინტეგრირებულობას, ურთიერთზემოქმედებასა და ურთერთდამოკიდებულებას, მაგრამ გლობალიზაცია არა მხოლოდ ინტეგრაციას, არამედ დაშლასაც ემსახურება, რადგანაც უახლესი ტექნიკისა და ტექნოლოგიების გამოყენებით, ადგილი აქვს მასობრივი უმუშევრობის ზრდას, ეროვნული წარმოების სტაგნაციას, ამასთან ერთად ზრდის ქონებრივ უთანასწორობასა და სოციალურ დაძაბულობას. ამდენად, რეალურად გლობალიზაცია გვთავაზობს ხელსაყრელ შესაძლებლობებს მსოფლიო ეკონომიკის განვითარებისათვის, მაგრამ ის არ არის ყველა ქვეყნისათვის ხელსაყრელი და სარგებლის მომტანი, ზოგიერთი ქვეყანა სწრაფად ახერხებს გლობალურ მსოფლიოსთან ინტეგრაციას, ხოლო სხვა დანარჩენი ქვეყნები შედარებით ნელი ტემპით ახდენენ ადაპტაციას. ხაზგასმით აღსანიშნავია, რომ გლობალიზაცია არ პირდება ქვეყნებს საქმიანი ურთიერთობებიდან ყველა მიიღებს ეფექტს და მაქსიმალურ სარგებელს, მოსალოდნელი მაღალი შემოსავლებისა და მოგების მოლოდინში არ უნდა დაგვავიწყდეს ის ნეგატიური შედეგები და ტენდენციები, რაც შეიძლება გლობალიზაციის პროცესს მოყვეს. თანამედროვე ეტაპზე გლობალიზაციის ნეგატიური ტენდენციები გავლენას ახდენს ეროვნულ სახელმწიფოებზე, ასევე კონტინენტებზე და მთელ მსოფლიოზე. კერძოდ, გახშირებული ეკონომიკური, ფინანსური, ენერგეტიკული, ეკოლოგიური კრიზისები, ტერორიზმი, ტრანსნაციონალური დანაშაული, კონტრაბანდა, არალეგალური იარაღით ვაჭრობა, ნარკობიზნესი, შრომითი რესურსების არალეგალური მიგრაცია, რაც უმთავრესს პრობლემას წარმოადგენს განვითარებადი და გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებისათვის, ამასთან ერთად გასათვალისწინებელია ტრანსეროვნული კომპანიების მასშტაბური ზრდა და „დიტატი“ ეროვნულ სახელმწიფოებზე. კვლევის უმთავრესი პრობლემა მსოფლიოს მრავალ ქვეყანას ეხება, მაგრამ აქტუალურია იმ განვითარებადი ქვეყნებისათვის, რომლებიც განსაკუთრებით რეაგირებს საერთაშორისო რყევების მიმართ. ამ თვალსაზრისით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება გლობალიზაციის პროცესების ნეგატიური და პოზიტიური ტენდენციების გავლენას საქართველოს ეკონომიკისა და ბიზნეს სექტორის განვითარებაში. ჩვენმა ქვეყანამ უნდა განსაზღვროს თავისი ადგილი და როლი მსოფლიო თანამეგობრობაში, რაც არც თუ ისე ადვილია გლობალური კონკურენციის ზემოქმედების პირობებში და გარდამავალი ეკონომიკის ღარიბი ქვეყნისათვის.

მიუხედავად ზემოთაღნიშნულისა, გლობალიზაცია ასევე პოზიტიური ტენდენციებით ხასიათდება, კერძოდ საქართველოსათვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია საერთაშორისო ბაზრებთან მჭიდრო საქმიანი ურთიერთობა, რაც ეროვნული ინდუსტრიის გაუმჯობესებისა და ახალი ქართული პროდუქციის შექმნის ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორია. საერთაშორისო კონკურენცია კი მნიშვნელოვნად განაპირობებს გეოგრაფიულ დივერსიფიკაციასა და საექსპორტო პროდუქციის მრავალფეროვნებას. გლობალური ბიზნესის გზების ძიება და კვლევა აძლევს ქართულ კომპანიებს შანსს შეიძინონ ინოვაციური, მმართველობითი და ტექნოლოგიური გამოცდილება. შესაბამისად უნდა გაძლიერდეს მუშაობა ვმო-ს და გაეროს წევრ ქვეყნებში საექსპორტო ბაზრების მოსაპოვებლად, მაგრამ ფაქტობრივი მდგომარეობით გამოკვლეულია რომ, 2012 წლიდან დღემდე საქართველოდან ექსპორტი არ განხორციელებულა მსოფლიოს 60 ქვეყანაში, რომელთა შორისაა: არგენტინა, მაროკო, სლოვენია, ინდონეზია, ირლანდია, ფინეთი, ეგვიპტე, ნორვეგია, ხორვატია, ტაივანი, ზიმბაბვე, ეკვადორი, ახალი ზელანდია, ჰონგ-კონგი და სხვა. აღნიშნული ქვეყნებიდან საქართველოში იმპორტირებულია მნიშვნელოვანი მოცულობის პროდუქცია, რომელიც ქვეყნისათვის არ წარმოადგენს სტრატეგიული მნიშვნელობის საქონელს, რადგანაც იმპორტჩამნაცვლებელი პოლიტიკით, ადგილობრივი რესურსების გამოყენებით შესაძლებელია ჯანმრთელობისათვის უფრო სასარგებლო, მაღალხარისხიანი და ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქცია ვაწარმოოთ. საექსპორტო პოტენციალის შემდგომი გაფართოებისათვის და საგადამხდელო ბალანსის დეფიციტის შემცირებისათვის საჭიროა გააქტიურდეს ინტეგრირებული მარკეტინგული კომუნიკაციები (PR, სარეკლამო კომუნიკაციები, ბრენდინგი) უცხო ქვეყნების ბაზრებზე ეროვნული პროდუქციის შეღწევადობისა და გრძელვადიანი დამკვიდრების უზრუნველსაყოფად.

თანამედროვე ეტაპზე მსოფლიოს არცერთი ქვეყანა არ შეიძლება დარჩეს იზოლირებულად და აუცილებელია გლობალური პრობლემებისადმი მართებული მეთოდოლოგიის შემუშავება. ნებისმიერმა ქვეყანამ ამ პროცესებში საკუთარი ადგილი საღად უნდა შეაფასოს, საქართველოსათვის პრიორიტეტულია მსოფლიო ეკონომიკისათვის სატრანსპორტო დერეფნის ფუნქციის შესრულება, რადგანაც ჩვენი ქვეყნის საექსპორტო პოტენციალის განვითარების პერსპექტივები ნაკლებად არის იმედის მომცემი უახლოეს მომავალში და ამ თვალსაზრისით საკმაოდ აქტუალურია ტურიზმისა და სატრანზიტო მომსახურების განვითარება. საქართველოს ტერიტორიაზე სატრანზიტო მოდელი გეოპოლიტიკური ფაქტორების გავლენითაა ჩამოყალიბებული. საქართველოს სატრანზიტო პოტენციალის განვითარების პერსპექტივები უკვე რეალობაა და საქართველოს ეკონომიკური თვალსაზრისით საკმაოდ დიდი სარგებელი უნდა მოუტანოს, მაგრამ არ უნდა დაგვავიწყდეს მოსალოდნელი საფრთხეები და რისკები, რაც უკვე ზემოთ განვიხილეთ. საქართველო სხვადასხვა პოლიტიკური,

ეკონომიკური და კულტურული სივრცეების მიჯნაზე იმყოფება და გლობალურ მსოფლიოში ეფექტიანი ჩართვის აუცილებლობის წინაშე დგას. გლობალური პრობლემების მოგვარება მხოლოდ საკუთარი გამოცდილებით შეუძლებელია, საჭიროა ამ მიმართულებით მსოფლიოში მიმდინარე პროცესებისა და გამოცდილების კვლევა და მათი გამოყენება ჩვენი ქვეყნის ეროვნული თავისებურების გათვალისწინებით. მიმაჩნია, რომ საქართველო ჩართულია გლობალიზაციის პროცესებში და ობიექტური აუცილებლობაა მისგან მივიღოთ მაქსიმალური სარგებელი და არ დავრჩეთ პასიურ მაყურებლად. უნდა შევიმუშაოთ ეროვნული უსაფრთხოებისა და ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმა, ყოველი გადაწყვეტილება უნდა იყოს მიზანდასახული, რაციონალური და ეკონომიკურად დასაბუთებული.

ამასთან ერთად, გლობალიზაციის პროცესებთან ადაპტაცია და ჰარმონიზაცია მოითხოვს საერთაშორისო რეგლამენტაციებს. იზრდება საერთაშორისო ხეკშერულელებსა და კონვენციებზე მოთხოვნა, რადგანაც სუვერენულ სახელმწიფოებს შორის მოხდეს უფრო სრულყოფილი ეკონომიკური პოლიტიკისა და ბიზნესსექტორის კოორდინაცია. კომერციული ბანკებისა და საფინანსო ინსტიტუტების უფრო სრული სამართლებრივი რეგულაციები და კონტროლი. ამდენად ფუნდამენტურად იცვლება მსოფლიო თანამეგობრობის გლობალური პოლიტიკა, მაგრამ ეს პროცესი სრულიად არ ასუსტებს ეროვნულ სახელმწიფოებს, საჭიროა ახლებურად გადავხედოთ ეროვნულ და გლობალურ ბიზნესს. სახელმწიფოთა და საერთაშორისო ორგანიზაციების მრავალმხრივ თანამშრომლობას.

ზემოთ განხილული გლობალიზაციის პოზიტიური და ნეგატიური შედეგების გავლენა საქართველოს ეკონომიკაზე, ეროვნული კონცეფციისა და მდგრადი განვითარების საფუძველი უნდა გახდეს, ხოლო საუკუნეების განმავლობაში ჩამოყალიბებული რელიგია, ტრადიციები, ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობა, პრიორიტეტული დარგების განვითარება, მაღალხარისხიანი, კონკურენტუნარიანი საქონლისა და მომსახურების წარმოება ჩვენი ქვეყნის განვითარების ფუნდამენტური საფუძველი, რადგანაც მსოფლიოში მიმდინარე გლობალიზაციის პროცესები ქვეყანამ ეკონომიკური აღმავლობის, ცხოვრების დონის გაუმჯობესების, კულტურული ფასეულობების შენარჩუნებისა და მოსახლეობის კეთილდღეობისათვის უნდა გამოიყენოს. მსოფლიოს ნებისმიერმა ქვეყანამ და მათ შორის საქართველომ უნდა შეამციროს ეკონომიკური, ფინანსური, ენერგეტიკული, ეკოლოგიური კრიზისების წარმოშობის რისკები და სიღარიბის დონე. გლობალური საერთაშორისო ორგანიზაციები- ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაცია, საერთაშორისო სავალუტო ფონდი, მსოფლიო ბანკის ჯგუფი და სხვა რეგიონული საფინანსო ინსტიტუტები უნდა დაეხმაროს განვითარებად და გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებს მსოფლიო ეკონომიკაში ინტეგრაციისა და ჰარმონიზაციისათვის, რათა გლობალური პროცესებისაგან ყველა ქვეყანამ მიიღოს ეკონომიკური ზრდისა და განვითარების ფართო შესაძლებლობები.

ლიტერატურა:

1. ლ. ხიხაძე, თ.შოთაძე, გლობალიზაცია და საქართველოს სატრანსპორტო პოტენციალის განვითარების პერსპექტივები, თანამედროვე მენეჯმენტის თეორია და პრაქტიკა, საერთაშორისო სამეცნიერო- პრაქტიკული კონფერენცია, ბათუმი, გვ., 243-250, 17-18 ოქტომბერი, 2014
2. ლ.ხიხაძე, კომუნიკაციის კროსკულტურული გამოწვევები გლობალურ ბიზნესში, ჟურნ., ეკონომიკა და ბიზნესი, ტომი XI, N 2, გვ., 194-206, 2018

Positive and negative trends of globalization at the modern stage and its impact on the economic development of Georgia

Lali Khikhadze
Academic Doctor of Economics
Tbilisi state university

S u m m a r y

Today, no country in the world shall remain isolated and it is necessary to develop a strategic plan towards globalization so that a country actually evaluates its position within the global process, it is a priority of Georgia to perform a function of transport corridor and in the view, development of transit model has been affected by geopolitical factors that results in a possibility of effective engagement in a global world.

Key words: economic and cultural globalization; global business; postindustrial; transition and developing countries; negative and positive trends of globalization; transit corridor; export potential of Georgia; international organizations.